

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

مدرسه علمیه الزهراء(س) شهرستان خمینی شهر

عنوان مقاله

نقش کرامت انسانی در پیشرفت اقتصادی

محققین

مریم بیاتی وزهرا کیانی

پاییز ۱۳۹۱

تقدیم به

آن که دین بدون امامتش از اوج قله کمال، و رسالت بدون تبلیغ ولایتش از رسیدن به سرمنزله مقصود باز خواهد ماند، او که حاکمیتش ضامن استقلال و برادری و قاطعیتش در برخورد مخالفان اجرای عدالت بود و همچون کارگری پر تلاش در خدمت مستضعفان؛ آری او و دولتش الگویی بودند از یک حکومتی اسلامی.

تقدیر از

سپاس و ستایش خدای راست، که اول بی بدایت و آخر بی نهایت است، و صفاتش چون ذاتش پایدار و مایه ی هدایت، و با سپاس از آقا رسول الله (ص) و اهل بیت طاهرینش (ع) که مارادرا انجام و جمع آوری این تحقیق یاری کردند و با سپاس فراوان از استاد خانم غفوری که مارادر گردآوری این مطالب یاری و راهنمایی کردند.

مقدمه.....	۱
------------	---

گفتار اول:

انسان شناسی و کرامت انسانی.....	۲
ترکیب انسان از جسم، نفس، روح.....	۲
انسان از دیدگاه امام علی (علیه السلام).....	۳
هدف از خلقت انسان.....	۴
ارتباط انسان با مسائل اجتماعی.....	۴
کرامت و برتری انسان.....	۴
تعریف کرامت در سخنان أميرالمومنین (علیه السلام):.....	۵
جلوه های کرامت انسان.....	۵
مقام والای انسان از دید امام علی (علیه السلام).....	۵
عوامل ایجاد کرامت:.....	۶
موانع کرامت.....	۱۲

گفتار دوم

اقتصاد چیست؟.....	۱۴
علم اقتصاد (میانه روی و اعتدال).....	۱۴
اهمیت اقتصاد.....	۱۴
مفاهیم مقدماتی اقتصاد.....	۱۵
۲) مکتب اقتصادی اسلام.....	۱۵
۳) نظام اقتصادی اسلام.....	۱۵

۴) ساز و کار اقتصادی اسلام.....	۱۵
۵) حقوق اقتصادی.....	۱۶
مبانی اقتصادی اسلام.....	۱۶
ویژگی های مال.....	۱۶
مال از دیدگاه قرآن کریم.....	۱۶
سه موضع اساسی پیرامون مال و ثروت از دید قرآن.....	۱۶
جایگاه مال در اقتصاد.....	۱۸
۲. مالکیت.....	۱۸
خواستگاه مالکیت.....	۱۸
اقسام مالکیت.....	۱۸
مالکیت دولتی و ویژگی آن در اسلام.....	۱۸
وظایف دولت در زمینه اقتصاد.....	۱۹
بخش دولتی و غیر دولتی در نظام اقتصادی.....	۱۹
آزادی اقتصادی.....	۲۰
آزادی نشانه کرامت آدمی.....	۲۰
انگیزه های فعالیتهای اقتصادی.....	۲۱
اقتصاد اسلامی و گستره ی فعالیت های آن.....	۲۲
تعریف نظام اقتصادی در اسلام.....	۲۲
نگاه ویژه اسلام به اقتصاد.....	۲۳
اصول روش اسلام در توزیع ثروت.....	۲۳
اقتصاد اسلامی الگویی مناسب و جایگزین.....	۲۵

امادراین میان،اقتصادوفعالیت های اقتصادی شایدمهم ترین وحساس ترین بسترآزمایش افرادوتحقق ارزش های اخلاقی -الهی تلقی می شود.اقتصاداسلامی نیزمسیری است که ضمن رفع نیازهای فردی واجتماعی افراد،ارزش های الهی را به رسمیت شناخته ونیازهای دیگران وپرداختن به اصلاح امورافرادجامعه رانیزدررأس اهمیت قرارمی دهد.پس نظام اقتصادی اسلام بایدبه نحوی سامان یابد که انسان رابه هدف غایی آفرینش نزدیک سازدودراتخاذ سیاست های کلی اقتصادی جامعه حتماًبایدهدف غایی خلقت لحاظ شود.به تعبیردیگرانسان مؤمن وخدامحور که ایدوئولوژی وجهان بینی الهی دارددرهرفضایی که واردمی شودمبدأ ومقصدآن فضاارخداوارزش های دینی وحفظ کرامت انسانی تعریف می کندوسیاست واقتصادوجامعهو....فرع بردین داری افرادهستند.

پس نگاه اسلام به اقتصاد وفرازونشیب های فعالیت های اقتصادی یک نگاه ابزاری است ابزاری که انسان راباید به خداوکرامت انسانی خودنزدیک سازدومهم ترین مانع رشدوپویایی اقتصاد،هدف قراردادن اقتصاداست.افرادجامعه که اقتصادونفع اقتصادی رامقصدوآرزوی خودقراردهند به موازات اینکه ارزش های انسانی راقربانی خواسته های خود می سازند،عوامل رکود اقتصادی رانیزفراهم می آورندچراکه اقتصادپویا وعاری ازدروغ وفریب تنهدرشرایطی محقق می شودکه افراددغدغه های چون: فقرزدایی،عدالت طلبی،دستگیری ازنیازمندان و...داشته باشند.اما مقصدشدن فعالیت های اقتصادی به ناچاربخل،حرص،خودخواهی،رفاه طلبی و...رابه دنبال می آورد که همه ی این هازموانع کرامت انسانی به شمارمی آید.

چنین سیمایی ازانسان وکرامت انسانی رادربستراقتصاد،امام علی(علیه السلام)درنهج البلاعه ترسیم نموده اندآنجا که دنیا رامزرعه ی آخرت تلقی کرده ومهم ترین تجارت ومعامله ی این فضا را دادن خودخواهی ها ومنافع مادی وكسب منافع اخروی می دانند.وحداکثر سوداقتصادی دراین فضا رفع مایحتاج ضروری وایجاد رفاه نسبی وفراغت بال برای پرداختن به رابطه ی انسان وخداونداست درحالی که امروزه دغدغه های اقتصادی تا حدی پیشروی کرده که همه فضای فکر وفعالیت های انسانی را پر کرده است وجایگاهی برای پرداختن به معنویت ودغدغه های انسانی باقی نگذاشته است دراین فضاانسان ها به استعماریکدیگرپرداخته،احتکار وربا ودروغ در معامله وتدلّیس وفریب خریدارامری اجتناب ناپذیرشده،افرادبا قدرت اقتصادی ثروت رادرطبقه ای خاص انباشته ساخته وقشرضعیف وآسیب پذیرجامعه روزه روزفقیرترمی شوند.

حرص درطبقه ی ثروتمندوفقردرطبقه ی فقیرآنهازپرداختن به مقصدالهی وتلاش برای تحقق آرمان های انسانی کاملاً دورساخته وخداباوری وخداگرایی تبدیل به مفهومی بیگانه ونامأنوس شده است.

خلاصه گفتار این که انسان جوئی کرامت نفس و تعالی در عبور از میدان اقتصاد ایمان و باورها و عقاید ایمانی خود را در محور همه ی فعالیت های خود قرار داده و با هدف تأمین نیازهای اصلی خود، رفاه عمومی، توازن اقتصادی، رشد اقتصادی، عدالت اقتصادی و استقلال اقتصادی وارد عرصه ی اقتصادی گردد.

حال به میزان برخورداری از فضایل اخلاقی ای چون تقوا، توکل، دستگیری از فقرا، شکرگذاری از خداوند، در نظر داشتن حضور خداوند، صداقت محوری و... این اهداف به راحتی محقق شده و اقتصاد مسیر رشد و بالندگی خود را طی می نماید و به میزان کم رنگ شدن این فضایل و بروز رذایلی چون: خودخواهی، بخل، حرص، ظلم به دیگران و نادیده گرفتن حقوق افراد، بی اهمیتی به نیازهای اقشار ضعیف، دروغ گویی و عوام فریبی و....

اقتصاد بار کود و چالش روبرو می شود و موانعی چون: احتکار، ربا، دزدی اقتصادی، کم فروشی یا گران فروشی، غش در معامله، تدلیس و...

در عرصه ی فعالیت های اقتصادی به وفور مشاهده می شود:

عوامل کرامت انسانی = عوامل رشد اقتصاد اسلامی *

موانع کرامت انسانی = موانع رشد اقتصادی *

ابزار شدن اقتصاد و هدف قرار گرفتن کرامت انسانی نتیجه می دهد: رشد اقتصادی

هدف قرار گرفتن اقتصاد و در حاشیه قرار دادن ارزش های انسانی نتیجه می دهد: رکود اقتصادی.

پی نوشت

۱- حسن مصطفوی، التحقيق، ج ۱۰، ص ۴۵.

۲-سوره اسراء، آیه ۷۰.

۳- انفطار، ه ۱۷.

۴- نمل، آیه ۴۰.

۵- اعراف، آیه ۵۴.

۶- نهج البلاغه. نامه ۳۱، به نقل از دانش نامه امام علی (ع)، ج ۷، ص ۴۰.

۷- ذاریات، آیه ۵۶.

۸- التوحید ص ۳۰۰، ح ۷، بحار الانوار ج ۶۱، ص ۴۰، ح ۱۰.

۹- اسراء، آیه ۷۰.

۱۰- تفسیر مجمع البیان ج ۱۴، ص ۱۷۷.

۱۱- غررالحکم ص ۳۶۵، ش ۱۳۸۹.

۱۲- غررالحکم ص ۱۵۱.

۱۳- غررالحکم ج ۲، ص ۱۰.

۱۴- حجرات، آیه ۷.

۱۵- انعام، آیه ۱۶۵.

۱۶- مائده، آیه ۲۷.

۱۷- جوادى آملی، تفسیر مجمع البیان ص ۶۷.

۱۸- ویژگی های اقتصاد اسلامی، مقالاتی در اقتصاد اسلامی، عباس میر آخور ص ۸۳ به نقل از دانشنامه امام علی (ع) ص ۵۴، ج ۷.

۱۹- غررالحکم ج ۱، ص ۱۸۶، ح ۷۰۹.

۲۰- غررالحکم ج ۵، ص ۳۸۵، ح ۸۸۶۴.

۲۱- ابراهیم، آیه ۷.

۲۲- بقره، آیه ۶۸.

۲۳- نوح، آیه ۱۰-۱۲.

۲۴- نهج البلاغه خطبه ۱۴۳.

۲۵- نهج البلاغه، نامه ۳۱.

۲۶- حکمت ۲۰۶، عیون الحکم والمواعظ ص ۲۲۸.

۲۷- غررالحکم ج ۳ و ۴ ص ۴۰۵ و ۴۰۹.

۲۸- نهج البلاغه، حکمت ۲۲۴ و ۴۱۷.

۲۹- غررالحکم ج ۳ و ۴، صفحات ۲۱۵ و ۲۱۸ و ۲۳۸.

۳۰- غررالحکم ج ۲، ص ۲۴۰.

۳۱- نساء، آیه ۳۱.

۳۲- حدید، آیه ۱۱.

۳۳- صدر المتألهین - الاسفار الاربعه ج ۶، ص ۱۱۸.

۳۴- فرقان، آیه ۷۲.

۳۵- تفسیر نمونه ج ۱۵، ص ۱۶۴.

۳۶- سفینه البحار ج ۲.

۳۷- نساء، آیه ۱۶

۳۸- تفسیرالمیزان ج. ۵

۳۹- فرقان، آیه ۶۸

۴۰- فرقان، آیه ۷۴

۴۱- فرقان، آیه ۷۴

۴۲- مائده، آیه ۲

۴۳- بقره، آیه ۴

۴۴- کرامت درقرآن - جوادی آملی ض ۲۵. به نقل از #####

۴۵- اعراف، آیه ۱۴۶.

۴۶- قیامت، آیات ۳-۶